

PUNCTE DE VEDERE

Turcia - Iran: noi dezvoltări în context regional?

Corneliu PIVARIU

Relațiile dintre Turcia și Iran au cunoscut o dezvoltare tumultuoasă de-a lungul istoriei, ca urmare a intereselor de multe ori divergente în Orientul Apropiat și Mijlociu, chiar și în Asia. Cu toate acestea, în ultimul secol, în pofida competiției dintre cele două țări, pacea a rămas o coordonată principală a relațiilor dintre ele, relațiile comerciale și în domeniul energiei s-au dezvoltat cu unele sincope, iar pe plan regional au cooperat atunci când interesele lor au fost convergente.

Așa-zisa primăvară arabă, participarea Turciei la scutul anti-rachetă și războiul civil din Siria au reprezentat elemente de disensiune între cele două țări, care se pare că au început să se atenueze după tentativă de lovitură de stat din Turcia și întărirea sistemului politic al lui Erdogan. Cu toate acestea trebuie remarcat că atât Ankara cât și Teheranul au sprijinit partenerii locali și grupările apropiate fiecăruia în ultimele lupte de la Mosul, Alep și Raqa, care au încercat să se poziționeze cât mai bine în eventualitatea unei evoluții spre o pace mult așteptată, mai ales pe populația civilă din Siria și Irak. Posibilitatea ca o dronă iraniană să fi fost cea care a provocat moartea a patru militari turci la 24 noiembrie în zona localității al-Bab din Siria, a constituit un element de escladare periculoasă. Am remarcat vizita ministrului de externe turc Mevlüt Çavuşoğlu (deși acesta a negat oficial că subiectul dronei a fost discutat la Teheran) împreună cu Hakan Fidan - șeful MIT la Teheran la 26 noiembrie, precum și convorbirile telefonice ale președintelui Erdogan cu președintele Vladimir Putin pe acest subiect. Rusia a afirmat că trupele loiale lui Bashar al Assad nu dispun de asemenea drone, singurele variante plauzibile rămânând forțele iraniene Al Qud, Hezbollahul libanez, sau alte miliții šiite.

Trecerea Alepului sub controlul coaliției care-l sprijină pe Bashar al-Assad (în cadrul căror Rusia a jucat un rol major) și la care a participat cu forțe importante și Teheranul, constituie un alt element de nemulțumire pentru președintele Erdogan. Cu toate acestea nu poate fi neglijată realitatea care ne arată că Turcia importă circa 10 miliarde de metri cubi de gaz din Iran (al doilea partener după Rusia), iar relațiile economice dintre cele două țări au cunoscut o dezvoltare continuă, schimburile comerciale dintre cele două țări crescând de la 1 miliard dolari în 2000 la 4,2 miliarde dolari în 2005 și 21,9 miliarde dolari în 2012.

În pofida îndelungatelor lor relații, între Turcia și Iran există o neîncredere mutuală, inclusiv în domeniul relațiilor economice, însă acestea sunt mult mai vizibile în ceea ce privește situația regională. Iranul nu este de acord cu acțiunile Turciei de sprijinire a opoziției împotriva lui Assad, sprijinul pe care îl acordă grupărilor jihadistice sunite, văzându-și periclitate interesele strategice în Siria și legăturile cu Hezbollahul libanez și condamnă Ankara că permite fluxul jhadiștilor în Siria, acordându-le inclusiv sprijin logistic și financiar. Turcia este îngrijorată de sprijinul pe care Iranul îl acordă unor formațiuni kurde, inclusiv PKK, pentru crearea unei zone autonome la frontiera cu Siria, dar și acțiunile unor miliții šiite irakiene sprijinite de Teheran în regiunea Mosul, odinioară o provincie otomană.

Conflictele din Orientul Mijlociu nu prezintă elemente care să ne conducă spre o evoluție pozitivă, dimpotrivă, viitorul apare și mai puțin predictibil într-o zonă în care și așa era dificil de estimat. Nici unul din actorii care acționează în prezent nu este ferit de eventuale viitoare eșecuri. Contactele la diferite nivele politice, de la ministru și până la cel mai înalt nivel între Ankara și Teheran au fost mult mai dense în ultimele șase luni, ceea ce ne face să credem că o înțelegere strategică între cele două țări este posibilă. Nu trebuie însă neglijat rolul pe care SUA și Rusia îl pot juca în acest context, un conflict între Ankara și Teheran nefiind nici în interesul SUA dar nici al Rusiei.

Remarcăm recenta înțelegere între Rusia, Turcia și Iran (parafată la Moscova la 21 decembrie 2016) pentru a convoca o conferință internațională la Astana - în Kazahstan, în curul lunii ianuarie (probabil în a doua jumătate a lunii) pentru Siria, la nivelul miniștrilor de externe. SUA nu a luat parte la negocierile de la Moscova și probabil nu va participa nici la conferința de la Astana, conform purtătorului de cuvânt al Departamentului de Stat *nu am fost excluși, dar nu suntem parte*. În fapt aceasta reflectă politica administrației Obama de a nu investi capital politic și militar important în Siria, în timp ce președintele Putin a făcut o investiție strategică, în urmă căreia, cel puțin până în prezent, a obținut rezultatele scontate. Ankara dorește ca la Astana să participe Statele din Golf și Arabia Saudită, opoziția siriană (dar fără formațiuni kurde), iar Inaltul Comitet pentru Negocieri (grupând organizații politice și militare ale opoziției siriene) declară că încă nu cunoaște nimic despre această inițiativă. De altfel tot nu putem vorbi de o opoziție siriană unită, care să aibă o voce unitară. În acest context nu credem că această ultimă inițiativă Moscovei, împreună cu Ankara și Teheranul va fi un succes (cum s-a mai întâmplat), iar o eventuală participare a Arabiei Saudite și altor state din Golf este puțin probabilă. Turcia și Iranul vor continua să-și caute o poziționare cât mai bună în ecuația geopolitică din Orientul Mijlociu.